

Տեղեկանք

Մարդու իրավունքների պաշտպանության ազգային ուսումնասիրությունից բխող 2017-2019 թվականների գործողությունների ծրագրի 12-րդ կետի կատարման ընթացքի մասին

ՀՀ կառավարության 2017 թվականի 4 մայիսի N 483-Ն որոշմամբ հաստատված Մարդու իրավունքների պաշտպանության ազգային ուսումնասիրությունից բխող 2017-2019 թվականների գործողությունների ծրագրի 12-րդ կետով նախատեսվում է *կատարել ուսումնասիրություններ խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի վերաբերյալ հաղորդումն անմիջապես ընդդադրյալ մարմնին հանձնելու կառուցակարգերում հնարավոր թերությունների և հակասությունների վերհանման ուղղությամբ*, որի վերաբերյալ հայտնում ենք ներքոշարադրյալը.

ՀՀ գլխավոր դատախազության կողմից ուսումնասիրվել է 2014-2015թթ. ընթացքում խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի դեպքերի առթիվ քննված քրեական գործերով նախաքննության վիճակը: Ուսումնասիրության արդյունքները քննարկվել են ՀՀ դատախազության կոլեգիայի 2017 թվականի հունիսի 23-ին տեղի ունեցած ընդլայնված նիստում և հաստատվել ՀՀ գլխավոր դատախազի 2017 թվականի հուլիսի 20-ի թիվ 59 հրամանով:

Ուսումնասիրությամբ, ի թիվս այլ խնդիրների, վեր են հանվել խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի վերաբերյալ հաղորդումն անմիջապես իրավասու մարմնին հանձնելու կառուցակարգերում հնարավոր թերությունները:

Մասնավորապես, ուսումնասիրությամբ արձանագրվել է, որ խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի դեպքերի առթիվ քննությունն անկախ մարմնի կողմից իրականացնելու՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքում ձևավորված չափանիշի ապահովման կապակցությամբ Եվրոպայի Խորհրդի խոշտանգումների կանխարգելման կոմիտեի 2015 թվականի հոկտեմբերին Հայաստան կատարած պարբերական այցի արդյունքների վերաբերյալ զեկույցի համաձայն՝ ոստիկանության համակարգի ՁՊՎ-ներ կամ քրեակատարողական հիմնարկներ ընդունված անձանց բուժզննությունների արդյունքում գրանցված մարմնական վնասվածքների վերաբերյալ տեղեկությունները շարունակում են փոխանցվել քրեական գործով վարույթն իրականացնող քննիչին, հսկող դատախազին, բայց ոչ Հատուկ քննչական ծառայությանը: Հատուկ քննչական ծառայության քննիչները մեխանիկորեն չեն ներգրավվում քննությանը՝ ոստիկանության աշխատակիցների կողմից ենթադրյալ վատ վերաբերմունքի դրսևորման վերաբերյալ բողոքների կամ դրա վերաբերյալ ցանկացած այլ տեղեկության առկայության դեպքում:

«Ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» ՀՀ օրենքի 21-րդ հոդվածով, ՀՀ ոստիկանության համակարգում և ՀՀ կառավարությանն առընթեր ազգային անվտանգության ծառայության համակարգում գործող ձերբակալված անձանց պահելու վայրերի ներքին կանոնակարգերը հաստատելու մասին ՀՀ կառավարություն որոշումներով սահմանված կարգի համաձայն՝ բուժզննության արդյունքները գրանցվում են ձերբակալվածների բուժզննության կամ բուժօգնության գրանցամատյանում, անձնական գործում և դրա մասին իրազեկում են հիվանդին, ինչպես նաև քրեական վարույթն իրականացնող մարմնին:

Հատկանշական է, որ ՀՀ դատախազության կոլեգիայի 2012 թվականի օգոստոսի 10-ի որոշման համաձայն՝ ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու վայրեր ընդունելիս կատարված բուժզննության ընթացքում հայտնաբերված մարմնական վնասվածքների վերաբերյալ ստացված իրազեկումներն անհրաժեշտ է դիտել որպես ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված՝ գործ հարուցելու առիթ, ուստի՝ դրանց ընթացքը լուծել հիմնական վարույթից առանձնացված նյութերի նախապատրաստման շրջանակում՝ դրանցից յուրաքանչյուրի դեպքով կայացնելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 181-րդ հոդվածով նախատեսված որոշումներից մեկը կամ համապատասխան հիմքերի առկայության դեպքում ղեկավարվել ՀՀ դատախազության կոլեգիայի 2008 թվականի փետրվարի 8-ի որոշմամբ և ՀՀ գլխավոր դատախազի 2008 թվականի ապրիլի 10-ի հանձնարարականով, որոնց համաձայն՝ ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության իրավասությանը վերաբերող նյութերը և քրեական գործերը, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 190-րդ հոդվածի կարգով ենթակայության հիմքը պարզելուց անմիջապես հետո, դատախազի ուղեկցական գրությամբ պետք է ուղարկվեն ՀՀ գլխավոր դատախազին, իսկ ուղարկված նյութերին և քրեական գործին վերաբերող մյուս գրագրություններն անհրաժեշտ է անմիջականորեն ուղարկել ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն:

Անկախ մարմնի կողմից քննությունն իրականացնելու չափանիշը խստագույնս պահպանելու անհրաժեշտությամբ պայմանավորված, հաշվի առնելով Եվրոպայի խորհրդի խոշտանգումների կանխարգելման կոմիտեի դիտարկումները՝ ՀՀ դատախազության կոլեգիան 2017 թվականի հունիսի 23-ին տեղի ունեցած ընդլայնված նիստում առաջարկել է վերանայել ՀՀ դատախազության կոլեգիայի վերը նշված որոշումները և ՀՀ գլխավոր դատախազի նշված հանձնարարականը՝ պարտավորեցնելով ՀՀ ոստիկանության համակարգի ԶՊՎ-ներից և ՀՀ արդարադատության նախարարության ՔԿՀ-ներից այդ հիմնարկներ մարմնական վնասվածքներով անձանց ընդունվելու վերաբերյալ իրազեկումներ ստացած վարույթն իրականացնող մարմիններին, այդ թվում՝ հսկող դատախազներին, իրազեկման ուսումնասիրությամբ պարզելով, որ ձերբակալված կամ կալանավորված անձը վնասվածքներն ստանալու հանգամանքների շուրջ հայտարարել է այդպիսիք խոշտանգման արդյունքում պատճառվելու մասին կամ երբ ձերբակալված կամ կալանավորված անձի մարմնական վնասվածքներն ակնհայտ չեն համապատասխանում այն դեպքի հանգամանքներին, որի առթիվ քննվող քրեական գործով անձը ձերբակալվել կամ կալանավորվել է, իսկ վերջինս վնասվածքների առաջացման հանգամանքների վերաբերյալ բերում է անարժանահավատ և անհեթեթ պատճառաբանություններ, անհապաղ իրազեկման առթիվ նախապատրաստվող նյութերն ուղարկել ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն:

Ուսումնասիրության արդյունքներով ՀՀ դատախազության կոլեգիայի որոշմամբ հանձնարարվել է **ՀՀ գլխավոր դատախազության վարչություններին և ավագ դատախազներին, մարզերի, Երևան քաղաքի, Երևան քաղաքի վարչական շրջանների, կայազորների զինվորական դատախազներին՝**

խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի դեպքերի քննությունն անկախ մարմնի կողմից իրականացնելու չափանիշը խստագույնս պահպանելու անհրաժեշտությամբ պայմանավորված՝ ապահովել ձերբակալված կամ կալանավորված անձանց մոտ մարմնական վնասվածքներ հայտնաբերելու վերաբերյալ իրազեկումների հիման վրա նախապատրաստված նյութերն անհապաղ ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն ուղարկելու հետևյալ ուղենիշները՝

- երբ վարույթն իրականացնող մարմինը, այդ թվում՝ հսկող դատախազը, մարմնական վնասվածքների վերաբերյալ իրազեկման ուսումնասիրությամբ պարզում է, որ ձերբակալված կամ կալանավորված անձը վնասվածքներն ստանալու հանգամանքների շուրջ հայտարարել է այդպիսիք խոշտանգման արդյունքում պատճառվելու մասին, անհապաղ նշանակել դատաբժշկական փորձաքննություն և անմիջապես նախապատրաստված նյութերը ՀՀ դատախազության համապատասխան ստորաբաժանման ղեկավարի ուղեկցական գրությամբ ուղարկել ՀՀ գլխավոր դատախազին՝ ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն ուղարկելու հարցը քննարկելու համար,

- երբ իրազեկման առթիվ նյութեր նախապատրաստելու ընթացքում պարզվում է, որ ձերբակալված կամ կալանավորված անձի մարմնական վնասվածքներն ակնհայտ չեն համապատասխանում այն դեպքի հանգամանքներին, որի առթիվ քննվող քրեական գործով անձը ձերբակալվել կամ կալանավորվել է, իսկ վերջինս վնասվածքների առաջացման հանգամանքների վերաբերյալ բերում է անարժանահավատ և անհեթեթ պատճառաբանություններ, նախապատրաստված նյութերը նույն ընթացակարգով՝ ՀՀ դատախազության համապատասխան ստորաբաժանման ղեկավարի ուղեկցական գրությամբ ուղարկել ՀՀ գլխավոր դատախազին՝ ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն ուղարկելու հարցը քննարկելու միջնորդությամբ:

ՀՀ գլխավոր դատախազություն